

ОПЕРАТИВНЕ СПОСОБНОСТИ ВОЈСКЕ КАО КРИТЕРИЈУМ ЗА ПРОРАЧУН ЦЕНЕ КОШТАЊА ОПЕРАЦИЈЕ

Божидар Форца

Универзитет одбране у Београду, Војна академија

Од престанка хладног рата мења се однос према намени, задацима и начину припреме и употребе оружаних снага. Бројни изазови, ризици и претње безбедности захтевају од оружаних снага поседовање разноврсних оперативних способности. Уобичајено, у земљама окружења, односно чланицама Програма Партнерство за мир, те способности војске називају се кључне оперативне способности. Врло је сличан назив и број кључних оперативних способности у теорији и пракси страних оружаних снага. У Војсци Србије прихваћен је модел развоја војске заснован на способностима. Достицање и одржавање тих способности, као општи, и захтев за конкретну операцију, показује се као један од кључних критеријума за прорачун цене коштања операција. У раду је описан приступ дефинисању кључних оперативних способности, као и потреба њихове теоријске и практичне доградње, како би се могли ефикасно користити за прорачун цене коштања војне операције.

Кључне речи: оперативне способности, критеријум, цена коштања операције

Увод

Променом односа према намени и задацима оружаних снага у савременим условима дошло је и до редефинисања процеса развоја оружаних снага за нови спектар мисија и задатака. У развијеним оружаним снагама света утврђен је скуп потребних способности које су назване суштинске оперативне способности (Essential Operational Capabilities) а разрађен је и процес њихове изградње, преко чинилаца развоја тих способности. У доктринарној теорији Војске Србије декларативно је прихваћен процес развоја Војске заснован на способностима какав се примењује у развијеним оружаним снагама, са одређеним специфичностима. Наиме, оперативне способности Војске Србије готово су идентичне броју и називу суштинских оперативних способности у развијеним

оружаним снагама, као и чиниоцима њиховог развоја. Међутим, поред оперативних, за Војску Србије су законски¹ и доктринарно² утврђене и функционалне способности, које се не помињу у оружаним снагама чија су искуства коришћена. Поред тога, у Војсци Србије, ни доктринарно, а тиме ни у пракси, није у потпуности заокружен процес изградње оперативних способности. С обзиром на то да се у развијеним оружаним снагама потребне финансије за њихов развој израчунавају управо преко цене коштања способности, то се у овом раду дају потребни предуслови за доградњу наше законске и доктринарне регулативе, како бисмо се придружили најразвијенијим оружаним снагама и у овом смислу. Рад је операционализован у два компатибилна питања: (1) доградња доктринарне теорије у вези с развојем војске заснованог на способностима и (2) теоријски модел.

Доградња доктринарне теорије

У нашој доктрини, више практично него теоријски заокружено, користе се страна искуства по питању развоја војске заснованог на способностима. То је делом и разумљиво, јер за потпуни развој и оперативну примену тог процеса треба време. Као оперативне способности Војске Србије утврђене су: способност командовања; способност искоришћења информационог простора; способност правремене расположивости снага; способност размештаја и мобилности у зони операција; способност ефикасне и делотворне употребе снага; способност одрживости снага и способност заштите снага.³ За изградњу тих способности утврђени су чиниоци њиховог развоја, и то: стратегија и доктрина; организација; персонал; образовање; обука; наоружање и војна опрема; инфраструктура и интероперабилност⁴. Са аспекта достигнутог степена развоја тог процеса у Војсци Србије до његовог теоријског заокруживања потребно је учинити следеће кораке: (1) довршити процес изградње доктринарних докумената по дубини, у којем треба прецизније дефинисати неке од елемената оперативних способности; (2) теоријски разрадити (изградити) листу универзалних задатака војске на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу, коју треба уградити у процес оперативног планирања употребе војске и (3) теоријски изградити систем оперативне, административне и материјалне стандардизације.

1. Доктринарна документа, након усвајања Доктрине Војске Србије, довршена су на нивоу доктрина видова и функционалних доктрина са разрадом неких правила јединица (ниво бригаде). Тај процес треба наставити до потпу-

¹ Закон о одбрани, 2007. године.

² Доктрина Војске Србије 2010. године и доктрине видова 2012. године.

³ Доктрина Војске Србије, 2010. године.

⁴ Исто.

не изградње доктринарних докумената, односно до нивоа правила и упутстава (тактика, техника и процедура). Када су оперативне способности у питању, потребно је прецизније утврдити неке од њих, по следећем: (1) оперативну способност командовања преименовати и разрадити у способност командовања и руковођења; (2) оперативну способност искоришћења информационог простора преименовати и разрадити као способност ефективне обавештајне делатности, а део који се односи на телекомуникационо-информационо обезбеђење уградити у способност командовања и руковођења и (3) оперативну способност одрживости снага преименовати и разрадити као способност логистичке одрживости снага.

2. Оперативне способности војске граде се за конкретну мисију и задатке. То је процес који захтева доста времена, као и људских, материјалних и финансијских ресурса. Неке мисије (задаци) за које се војска припрема не морају доћи до реализације у дужем периоду, као што је стратегијска операција (кампања)⁵ одбране земље од оружаног угрожавања споља „чекала” на проверу скоро пола века. Међутим, та чињеница не може и не сме бити препрека да се војска у миру припрема за најтеже облике ангажовања, као што су борбене операције. У наведеном смислу, једна од кључних активности јесте израда листе универзалних задатака војске, односно великог скупа могућих задатака у припреми и извођењу свих врста операција (борбених и неборбених). Листа универзалних задатака војске постаје теоријски извор за: (1) нормативне и практичне активности за укупно обезбеђење и одржавање свих потребних ресурса војске и (2) израду листе тежишних задатака мисије, у конкретnoj ситуацији (операцији) посматрано, што се реализује у процесу оперативног планирања употребе војске (јединица). Процес израде листе универзалних задатака војске и листе тежишних задатака мисије мора да обухвати и прецизно разради следеће садржаје, на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу: рашчлањивање сваке оперативне способности на њене елементе; прецизно дефинисање (опис) сваког од рашчлањених елемената; везивање сваког од рашчлањених елемената за доктринарну теорију (од Доктрине Војске до правила и упутстава, зависно од нивоа) и везивање сваког рашчлањеног елемента за одговарајуће стандарде (мере и критеријуме). У Војсци Србије постоје упутства која регулишу израду листе универзалних задатака, али се значајнији помаци морају урадити у домену стандарда и стандардизације.

3. Стандардизација и стандарди један су од кључних елемената коме треба посветити посебну пажњу у процесу развоја војске заснованом на способношћима. Они чине својеврстан ниво амбиције који планери желе да достигну у изградњи сваке оперативне способности. У складу са утврђеним мисијама и задацима војске (Стратегија одбране) и изграђеном листом универзалних задатака војске, преведеном у листу тежишних задатака мисије (за конкретну је-

⁵ Под термином кампања поима се скуп операција.

диницу и операцију), стандарди се појављују као критеријум и камен спотицања који детерминише могућност достизања потребне способности, а тиме и доводи у питање способност за извршење додељене мисије и задатака. Један од кључних фактора који утиче на утврђивање стандарда, свакако, јесу материјалне и финансијске могућности земље. На пример, како одредити ниво амбиције (стандард) када је у питању стратегијски ниво способности командовања и руковођења. Тај ниво амбиције креће се од најпростијег C^2 (командовање и комуникације – „орао овде соко, пријем“) до врло сложеног C^4I^2 (командовање, комуникација, руковођење, компјутеризација, обавештајна делатност, интeропeрабилност), који не достижу нити постављају као и ниво амбиције ни најразвијеније оружане снаге.

Стандарди и стандардизација утврђују се у административној, оперативној и материјалној сфери. За тему рада значајне су оперативна и материјална стандардизација. Доктрина, процеси и процедуре јесу у домену оперативне стандардизације, док је ниво амбиције квалитета и квантитета средстава војске у домену материјалне стандардизације. Оперативна и материјална стандардизација и стандарди су компатибилни и једни без других не могу. Односно, тек након изграђене доктринарне теорије, или паралелно са њеном изградом, могуће је утврдити материјалне стандарде. Или, на примеру наведене способности командовања, доктринарно утврђени ниво амбиције, утврђен из распона од C^2 до C^4I^2 , даће захтеве и усмерења материјалној стандардизацији. Тиме ће се развој потребних способности (задовољење нивоа амбиције) довести у склад и избећи грешке типа „сателит“, које могу имати погубне последице и довести у питање могућност достизања способности. Домен материјалне стандардизације и стандарда у највећој мери зависи од материјалних и финансијских могућности земље, те је он и „сигнална лампица“ оперативној стандардизацији у домену утврђивања нивоа амбиција. То је показало искуство неких земаља окружења, које су се у својим доктринарним опредељењима за учешће у мултинационалним операцијама (на пример) „залетале“ са нивоом амбиције, тако да су довеле у питање могућност достизања тог нивоа, пре свега посматрано кроз утрошак финансијских средстава, који је код појединих земаља превазилазио и неколико годишњих буџета одбране.

Теоријски модел

Теоријски модел посматрања оперативних способности као чинилаца прорачуна цене коштања снага ангажованих у операцији приказан је на следећој шеми:

(1) Стратегија одбране је документ који је усвојила Народна скупштина, а којим су, поред осталог, додељени мисије и задаци Војсци Србије.

(2) На основу додељених мисија и задатака и извршене процене угрожавања безбедности израђују се сценарији угрожавања безбедности, али и ангажовања Војске (ШТА – АКО).

(3) Након израде сценарија приступа се оперативном планирању, које за излаз има оперативни план за сваки задатак утврђен у Стратегији одбране.

(4) Из оперативног планирања утврђују се универзални задаци Војске, који се групишу на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу, по већ утврђеним (раније наведеним) оперативним способностима. На овом кораку посебан значај има дефинисање стандарда и стандардизација у административној, а посебно у оперативној и материјалној сфери.

(5) Оперативне способности саме по себи не представљају ништа, док се не изграде чиниоци њиховог развоја, од доктрине до интероперабилности, што чини пети корак модела. Оперативна способност достигнута је када су изграђени утврђени чиниоци способности. Изградња чинилаца је дуг, плански и скуп процес. Изградња чинилаца преко који се достижу оперативне способности, у суштини, задовољава први задатак прве мисије Војске – одвраћање.

(6) У конкретној мисији (операцији) први корак јесте да се утврди листа тежишних задатака мисије и, посебно, листа изведених задатака. На пример, тежишни задатак је напад батаљона. Изведени задаци могу да буду: (1) мобилизација, (2) обука, (3) довођење у зону напада и слично. Изузетно је важно што прецизније утврдити изведене задатке, јер ће они детерминисати следећи корак.

(7) У овом кораку утврђује се да ли су достигнуте потребне способности (у односу на постојеће), односно да ли су изграђени чиниоци способности. Тек овде се конкретно уочава колико је значајна ЛУЗ и изградња чинилаца способности за достизање оперативних способности. Чињеница је да се оперативне способности и њихови чиниоци никада не могу развити (изградити) за сва времена, односно да је њихов развој и изградња сталан процес.

(8) Уколико оперативне способности јединице нису достигнуте, односно нису изграђени сви или део њихових чинилаца развоја, приступа се доградњи тих чинилаца, којима ће се достићи захтевана (потребна) способност. Уколико су чиниоци изграђени и достигнуте оперативне способности (захтеване, потребне), прелази се на последњи корак.

(9) Припрема и извођење операције, ради достизања пројектованог циља, могу се реализовати тек када су достигнуте потребне способности, односно изграђени чиниоци њиховог развоја. Сва одступања имају за последицу довођење у питање извршења операције, односно достизање захтеваног циља.

Закључак

Када се у претходно описаном моделу сагледа конкретна операција (мисија) уочава се да је она само мали делић укупног процеса. Такође, уочава се да је развој (изградња) оперативних способности преко чинилаца њиховог развоја кључни елемент целог процеса. Стога, изградња оперативних способности јесте најважнији задатак Војске којим се она доводи у стање припремљености за извршење додељених мисија и задатака. Конкретна операција, посматрана преко оперативних способности, у суштини, има задатак да их догради преко њихових чинилаца. Отуда, цена коштања конкретне операције јесте мерљива преко доградње опера-

тивних способности, која чини „врх леденог брега”, јер су бројне активности већ требало да буду реализоване. Стога, цена коштања конкретне операције нема посебан утицај на укупност сагледавања економског аспекта одржавања Војске. Међутим, прорачун цене коштања конкретне операције, односно цена коштања ангажованих снага у операцији, мора бити саставни део рада старешина и команди, јер се тиме сагледава степен изграђености оперативних способности и долази до оцене успешног или неуспешног планирања развоја и употребе Војске. Стога, оперативне способности Војске, на свим нивоима посматрано, јесу кључни чинилац економског критеријума њеног развоја.

Литература

1. *Allied Command Operations Force Standards, Volume II – Land Forces Supreme Headquarters Allied Powers Europe, Belgium*; 18. march 2008.
2. *Доктрина Војске Србије*, ГШ ВС, Београд, 2010.
3. *Доктрина операција Војске Србије*, Медија центар „Одбрана”, Београд 2012.
4. *Доктрина Копнене Војске*, Медија центар „Одбрана”, Београд, 2012.
5. Закон о одбрани, *Службени гласник РС*, бр. 116/2007 и 88/2009
6. *Стратегија одбране Републике Србије*, Београд, 2009.
7. *Directive 80-90, Supreme Allied Command Europe and Supreme Allied Command Transformation*, 16. November, 2007.
8. Форца, Б.: Условљеност изградње оперативних способности од развоја Доктрине Војске Србије, *Војно дело*, пролеће/2014.